

**ӘЛЕУМЕТТАНУ
СОЦИОЛОГИЯ
SOCIOLOGY**

ӘОЖ: 32.019.5

Сарсенбеков Ж.А., Утеева К.К.*

магистр, аға оқытушы, М.Әуезов атындағы ОҚУ, Шымкент, Қазақстан

магистр, аға оқытушы, М.Әуезов атындағы ОҚУ, Шымкент, Қазақстан

**«РУХАНИ ЖАҒҢЫРУ» БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ ЖАСТАР МӘСЕЛЕСІН ШЕШУГЕ
ЫҚПАЛЫ**

Автор корреспондент: uteeva1985@mail.ru

Түйін: Бұл мақалада Елбасы Н.Назарбаевтың бастамасымен қолға алынған «Мәңгілік Ел», «Рухани жаңғыру», «Ұлы даланың жеті қыры» бағдарламалары туралы және аталған бағдарламалар аясында елімізде қолға алынып отырған іс-шаралар жөнінде баяндалады. Сонымен қатар, бұл бағдарламалардың жастар арасында кең насихатталуы, олардың өмірлік ұстанымдары мен болашаққа деген көзқарастарына жаңа серпін бере отырып, ХХІ ғасырдың бәсекеге қабілетті, көзі қарақты әрі көкірегі ояу, елдің ертеңіне немқұрайлы қарамайтын, нағыз ұлтының жанашыры болатын ұлтжанды азамат болып қалыптасуына өлшеусіз үлес қосары анық. Себебі, болашақта өндіруші, шикізатқа негізделген экономика емес, өндеуші, яғни дайын өнім жасап шығаратын, жаңа технологияларға иек артатын елдердің қолында болатындықтан, білім экономикасын қалыптастыру күн тәртібінде тұрған бірінші міндет болатындығы айтылған.

Кілт сөздер: Елбасы, Рухани жаңғыру, жастар, экономика, білім, бәсекеге қабілеттілік, бағдарлама, капитал, сауаттылық.

Кіріспе. Елбасының бастамасымен нақты қолға алынып жатқан «Мәңгілік Ел» [1], «100 нақты қадам» [2], «Рухани жаңғыру»[3] бағдарламалары елдегі қоғамдық сананы жаңғырту бастамалары арқылы жетістіктерге жетелейді деп санаймыз. Аталған бағытта еліміздің ұлық дана тұлғалары болып табылатын сонау қазақ хандығының басқару кезінде өмір сүрген хандар, билер, жырау, батыр, ақын, ғұламалар, сондай-ақ алашорда зиялыларын дәріптеу, үлгі алу арқылы бүгінгі жаһандану аясында жас ұрпақты саналы, иманды, білімді, қайратты, епті, жан-жақты сапалы адам деңгейіне жеткізудің объективті қажеттілігі бар. Ал осы орайда, азаматтық қоғаммен және қоғамдық институттармен өзара әрекеттесу қағидасы бойынша белсенді қарым-қатынасты орнатып, үнемі байланыста болуы тиіс деп білеміз. Бұл тұста, айта кетер жайт, осы жақында құрылған Қазақстан Республикасының қоғамдық даму министрлігін құру мақсаты осы пікірімізді дәлелдейді. Демек, азаматтық қоғамның белсенділігін жастар көтеруі тиіс деп есептейміз. Себебі жаһандық бәсекеге мемлекет, мемлекеттік органдар және оларда мемлекеттік қызметші болған жастар, қоғамдық институттар да қабілетті болуы қажет.

Нобель сыйлығын алған американдық макроэкономистер Теодор Шульц пен Гарри Беккердің тұжырымына сүйенгенді жөн көрдік. Олар «Экономиканы дамытуға ықпал ететін негізгі үш фактор бар. Оның 16% физикалық капитал (адам күші), 20% материалдық ресурс (табиғи ресурстар) және 64% адами капитал құрайды» [4] деген. Бұл жерде, біздің елді және Жапония елін өзара салыстыра кетейік. Біздің еліміздің физикалық капиталы жалпы 18 миллион адам болса, ал енді Жапонияның шамамен 132 миллион тұрғыны бар. Материалды ресурс бойынша біздің елдің артықшылығы бар. Ал енді адами капитал бойынша (денсаулық, білім, мәдениет және т.б.) Жапония елі біздің елге қарағанда өте көш ілгері деуге болады. Сол білімнің арқасында аталған елдің экономикалық жағдайы, халықтың орташа жасы өте жақсарды. Сонымен қатар айтар жайт, ел қаншама табиғи апаттар көріп келе жатса да, сол елдің халқы өзіндік сабырлылығын және мәдени ұстанымын аңғартты. Әлбетте, әрбір халықтың өзіндік қасиеттері, ерекшеліктері, сондай-ақ өзіне тән болмыстық мінез-құлқы да болады. Бұл ретте, қазақ халқының, жалпы

қазақстан халқының өзіндік қарым қабілеті және өзіндік болмыстық мінез-құлқы бар. Ол бейбітсүйгіштік, қонақжайлылық және т.б. Әрине, кем тұстарымыз да бар. Дегенмен де, осы ретте халқымыздың ұлық данышпаны Абай Құнанбайұлы айтқандай бес дұшпан мен бес асыл істі тек білумен ғана шектелмей, бес дұшпаннан сақтанудың, бес асыл істі дұрыс, тиімді қолдану жолдарын үйрену керек.

Теориялық талдау. Қазіргі уақыт реалийінде ұлттық экономикалардың бәсекеге қабілеттілігін арттыру талабы жаңа формат – «білім экономикасына» ауысуға назарын күшейтеді. «Білім экономикасын» қалыптастыру мен дамытудың басты факторы креативтік және инновациялық адами капитал болып табылады. Адами капиталды таңдау еңбек өнімділігін, өмір сүру деңгейін, білім беру сапасын, денсаулық сақтауды, демалу саласы мен мәдениетті арттыруға негізделген ұлттық саясаттың жаңа принциптерін құру қажеттілігін айқындайды[5]. Бұл тұжырымдармен келісуге құптарлық түйін болып табылады. Өйткені, білімді ешкім тартып ала алмайды.

Сонымен, шартты түрде айтар болсақ, жалпы мамандарды үшке бөлуге болады. Жай маман, бәсекеге қабілетті маман және сұранысқа ие маман. Бүгінде жеке тұлғаның өзінің мамандығынан бөлек, оның саяси, құқықтық, кәсіпкерлік, қаржылық және рухани-діни сауаттылығы, әлемдік деңгейдегі мәдениетінің болуы қажет деп санаймыз[6]. Демек, қоғамдық дамудың негізгі қозғаушы күші білім деп білеміз. Сондықтан жастар білім экономикасын қалыптастыруға белсенді ынта-жігер мен іс-әрекеттерін жандандыру керек деп санаймыз. Тағы да бір қорыта айтар кетер жайт, бейбітсүйгіштік - жастардың өмірлік шырағы, білім, ілім, ғылым – болашаққа ұшыратын пырағы, мәдениет - ұлттық, саяси, құқықтық, діни, кәсіпкерлік, қаржылық мәдениет, қазақстандық патриотизм, рухани жаңғыруға мүмкіндік беретін көпқырлы қайнарбұлағы, Қазақстан - Мәңгілік елдің мәңгілік тұрағы.

Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті, Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың «Ұлы даланың жеті қыры» атты ғылыми-көпшілік танымдық және ғылыми бағдарламалық мақаласы жарияланды. Мақаланың жалпы мазмұнын мұқият қарап оқып шыққан жеке тұлға, ондағы ой-пікірлер мен тұжырымдар жалпы ғылымның атасы философияның жеті саласын (онтология – мән туралы ілім, гносеология - таным туралы ілім, аксиология - құндылықтар туралы ілім, антропология – адам туралы ілім, философиялық және тарихи антропология (антропоморфология, антропогенез, этникалық антропология) ілімдері бар, логика - ойлау заңдылықтары туралы ілім, этика - мораль, мінез-құлық туралы ілім, эстетика - адамның дүниені эстетикалық тұрғыдан түсіну заңдылықтары, әсемдік заңдарын арқау еткен шығармашылықтың мәнісі мен формалары туралы ілім) жинақы негізде қамтып кеткен деген ойға келеді[7].

Рухани жаңғыру-тарихпен біте қайнасып жатқан, қазақтың өткен өмірі мен келешек өмірін сабақтастыруға бағытталған жаңа серпінді бағдарлама. Рухани жаңғыру тек халық тарихынан көрініс беріп қана қоймай, сананың жаңғыруына зор ықпалын тигізеді. Дүние жүзі жаңару кезеңін бастан кешіп, жаңа тарихи кезеңге аяқ басуда. ХХІ ғасырдағы ғылыми-технологияның эволюциясы кезінде сананың қайта жаңғырып, жаңаруы маңызды орын алуы тиіс. Санамыздың рухани жаңғыруы өзге дамыған елдермен тереземіз тең түсіп, иық теңестіруімізге зор әсерін тигізбек. Рухани жаңғырудың басты мақсаты-ұлттық кодымызды сақтай отырып, болашаққа нақты қадам жасау. Елбасымыз: «Төл тарихын білетін, бағалайтын және мақтан ететін халықтың болашағы зор болады. Өткенін мақтан тұтып, бүгінін нақты бағалай білу және болашаққа оң көзқарас таныту - еліміздің табысты болуының басты кепілі»[7], - деп атаған болатын.

Төл тарихымызды тереңінен ұғынуымызға Елбасымыздың «Ұлы даланың жеті қыры» мақаласының маңызды роль атқаратыны анық. Мақалада көрсетілген жеті бөлім де қазақ халқының тарихы мен салт-дәстүрін баяндайды. Ата-бабаларымыздың атты қолға үйретуінің арқасында көшпенділер тарихта тұңғыш рет атқа міну мәдениетін қалыптастырды. Сонымен қатар еліміздің металл кеніне бай болуы металлургияның пайда болуына жол ашты. «Аң стилі» мен «Алтын адам» Қазақстандағы ежелгі тұрғындардың

озық мәдениеті болғанының басты дәлелі болып табылады. Сонымен қатар елімізде ежелден қалалардың болуы Қазақстанның мәдениет пен өркениеттің орталығы болғанын көрсетеді. Ал елімізден әлемге әйгілі Ұлы Жібек жолының өтуі қазақ елінің ежелден-ақ дамыған халық екендігін дәлелдей түседі.

Тәжірибелік бөлім. Ұлттық сана мен тамыры терең тарихтың қайта жаңарып, жаңғыруы ұлттық негізімізді мықтылай түседі. Сондықтан да Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: Рухани жаңғыру» мен «Ұлы даланың жеті қыры» мақаласы бір-бірімен біте қайнасып жатқан аса құнды бағдарламалар. Ғасырлар тоғысынан көрініс беретін халқымыздың ұлттық тарихы мен дәстүрін қайта жаңғыртып, оны келешек ұрпаққа жеткізу-ата-бабаларымыздан бізге берілген маңызды мұра.

Қорытынды. Сонымен, қорыта келгенде, «Ұлы даланың жеті қыры» атты мақала ғылыми танымдық және ғылыми бағдарламалық мәні болуымен қатар, оның ғылыми бастамалық сипаты бар деп түйіндейміз. Мақаланың негізгі идеясын айтар болсақ, оның алдында жазылған «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» делінген мақаланың тек жалғасы ғана емес, оны әрі қарай іскер асырудың жүйелі тетігі болуымен ерекшеленеді. «Рухани жаңғыру» бастапқы жағымды бастама болса, өз кезегінде «тарихи сананы жаңғырту» идеясы үйлестіруші жағымды бастама деуге болады. Сол бастама нәтижесінде қолға алынатын іс-шаралар арқылы Қазақстан халқының, сондай-ақ түркі тілдес халықтарының ынтымақтастығын қалыптастырушы жалпы және ерекше идеологиялық база қалыптасады деуге болады. Демек, жаһандық бәсекелестікке қабілетті болуы үшін тұрақты әрі прагматикалық экономикалық даму, қоғамдық келісім мен саяси тұрақтылықты, сондай-ақ көпвекторлы халықаралық ынтымақтастықты көздейтін саяси ұстаным және қазіргі өркениеттер альянсының татулығын нығайтатын, олардың заңды мүдделерін қанағаттандыратын жалпықамтушы идеологиялық платформа қажет деп білеміз. Осы пікірге келуіміздің себебі, Арнольд Джозеф Тойнбидің өзі жазған «Тарихтың жетістігі» атты кітабында «Заманауи әлемдік саясат: бұл өркениеттердің экономикалық, саяси және идеологиялық жарысы» деп түйіндеген болатын. Сондықтан мұндай жүйелі іс-шаралардың нәтижесінде жалпы қоғамның, оның ішінде жастардың адами капиталын, ұлттық мәдениетін, әмбебап білімі мен сауаттылығын, қалыпты бәсекелестік қабілетін қалыптастырады деп түйіндейміз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ. ҚР Президентінің халыққа жолдауы, 18.01.2014 ж.
2. Егемен Қазақстан газеті. № 70 (29051) 12 Сәуір, 2017 ж.
3. Беккер Г. Человеческий капитал (главы из книги) //США: экономика, политика, идеология, 1993. №11-12.
4. Шөптібаева Г. “Адам капиталы” мәселесінің интерпретациясы //Саясат журналы, 2004. №4.
5. Нарibaев К.Н. Инвестиции в человеческий капитал. Алматы, 1998.
6. Егемен Қазақстан газеті. № 223 (29454) 21 Қараша, 2018 ж.

Аннотация: В данной статье рассматривается программы начатое по инициативе Елбасы Н.Назарбаева «Мәңгілік Ел», «Рухани жаңғыру», «Семь грани Великой степи» и мероприятия, которые планируются и проводятся в рамках данных программ. Наряду с этим, широкая агитационная работа данных программ среди молодежи, благоприятно повлияло на их жизненные установки и взгляды на будущее. В том числе, агитационные работы формируют у молодежи такие качества, как патриотизм, объективный взгляд и критическое мышление, служение нации и конкурентноспособность в XXI веке. Потому что, будущее есть у тех стран, у которых экономика базируется на обрабатывающую промышленность, которые производят и экспортируют готовую продукцию, а не страны живущие только продажей сырья. Поэтому, формирование экономики образования, а не продажа сырья, является приоритетной целью номер один для нашего народа и государства в целом.

Ключевые слова: Елбасы, Рухани жаңғыру, молодежь, экономика, образование,

конкурентоспособность, программа, капитал, грамотность.

Abstract: In this article is considered programs begun at the initiative of Elbasy N. Nazarbayev «Mangilik El», «Ryhani zhangiry», «Seven a side of the Great steppe» and an action which are planned and carried out within these programs. At the same time, the extensive campaigning of these programmes among young people has had a favourable impact on their attitudes and views on the future. Among other things, campaign works shape such qualities as patriotism, objective view and critical thinking, service of the nation and competitiveness in the twenty-first century. Because the future is for those countries that have an economy based on manufacturing, pot producers and exports finished products, not countries living only in the sale of raw materials. Therefore, the formation of an education economy, rather than the sale of raw materials, is the number one priority goal for our people and the state as a whole.

Keywords: Elbasy, Ruhani zhangyru, youth, Economy, Education, Competitiveness, Program, capital, literacy.